

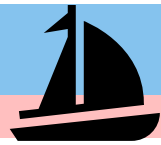
"איזהו הגיבור"

עיבדה פנינה מ' מתוך דבר בעתו ג' עמודים 85-87

(מתוך רשימת יצירות ספרות למגזר החרדי)

דגם הוראה בספרות לכיתות ג'-ד'

כתבה: ד"ר רבקה קדוש

קראו העירו והוסיפו:

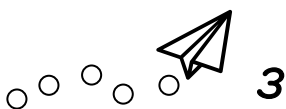
דליה הלוי-דרזנר, מפמ"ר עברית בקדם יסודי וביסודי, המזכירות הפדגוגית.
תרצה יהודה, המפקחת על הוראת העברית במחוז החרדי
פנינה חוברי, עליזה יגן, מדריכות המחוז החרדי
ד"ר יעל שגב, ד"ר סיגל חסון, יאירה אסרף-דרומי, מדריכות המזכירות הפדגוגית
עריכה לשונית: דליה לאופר
עיצוב גרפי: חן רביניאן

תוכן עניינים

4.....רכיבים בהוראה של יצירת ספרות

6.....מבוא

8.....מהלך ההוראה

רכיבים בהוראה של יצירת ספרות

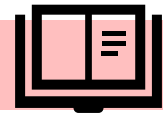
"קריאת ספרות יפה בבית הספר נועדה בעיקר להעניק חוויות והתנסויות אסתטיות שבאמצעותן יבינו התלמידים טוב יותר את עצמם ואת זולתם, יפתחו את הדמיון והאינטלקט, יפתחו אהבת קריאה ומוזעות ספרותית ואת היכולת להעריך יצירות ספרות.

הספרות היא כלי להנחלת אוצרות התרבות והמחשבה... המפגש עם מגוון יצירות הקשורות לעולמם של התלמידים וגם לעולמות המרוחקים מהם, יחזק את ההשתייכות לחברה ולקהילה, יתרום לבניית הזהות האישית ויאפשר גישה לעולמות אחרים בדרך מיוחדת של חשיבה שלא ניתן להשיגה בקריאה של סוגי שיח לא ספרותיים".¹

להלן מוצעים רכיבים שחשוב לכלול במהלך הוראה של יצירת ספרות כדי לשמור על ייחודיותו של עולם השיח הספרותי לצד קידום מטרות ההוראה בתחום הספרות ובתחום השפה.

אפשר לבנות את מערך ההוראה סביב מרכיבים אלה באופן ליניארי, שלב אחר שלב, ואפשר לכרוך אותם זה בזה – כל זאת בהתאם לאופי היצירה ולמורכבותה ובהתאם לשיקולי הדעת הדידקטיים של המורים.

הכנה לקריאה

שלב ההכנה לקריאה נועד לחבר חיבור ראשוני בין התלמידים לבין היצירה, מעין שער המזמין אותם להיכנס פנימה: לקרוא, ליהנות וללמוד. תפקידו לעורר את סקרנותם של התלמידים ואת רצונם להכיר את היצירה ולהכשיר את הלבבות להבנת מסריה. אפשר שההכנה למפגש עם היצירה תתבסס על ידע קודם של התלמידים ועל היכרותם עם הנושא, ואפשר שהיא שתתמקד בחיבור אישי-רגשי שלהם למה שהשיר או הסיפור מביאים עימם.

כדאי שההכנה ליצירה תעורר שאלות ותיצור הפתעה ותתחבר להקשר רלוונטי או תעמיד את הרקע הרחב הדרוש להכנה. ביצירה שבה מילים מרכזיות הן "מילים קשות" תידרש לעיתים הכנה לשונית. אפשר להקדים ולפרש מילים אלה לפני הקריאה, כדי שהתלמידים יוכלו להבין את היצירה ברובד הגלוי כבר בקריאה הראשונה.

המורים יכולים לבחור לא להתחיל את תהליך ההוראה של יצירה בהכנה מוקדמת, אלא להביאה ישירות לפני התלמידים. יש דרכים שונות לפגוש את היצירה בכיתה, בהן קריאה של המורה, האזנה לקריאה במדיה או קריאה דמומה. אפשר לקרוא את היצירה בשלמותה, או לחשוף אותה לתלמידים בהדרגה. גם אם בשלב זה הציע המורה לתלמידים לקרוא את היצירה בקריאה דמומה, חשוב לזמן להם בהמשך האזנה לקריאה בקול של קורא מיומן.

"הקריאה הקולית של יצירות ספרות היא דרך להעביר חוויה אסתטית ורגשית ולבטא פרשנות לטקסט. ההקראה בקול מאפשרת למורה המקריא להשתמש באמצעים שאינם לשוניים, כמו תנועות גוף, הבעות פנים, ובאמצעים המעניקים מוזיקליות ליצירה, כמו הטעמה, הנגנה, כדי לבטא את מרכזיותם של הקצב והמצלול ובכך לאפשר למאזין להבין משמעויות שונות".²

¹ מתוך תוכנית הלימודים בחינוך לשוני עברית - שפה, ספרות ותרבות, הוצאת ת"ל, ירושלים, תשס"ג, עמ' 56.

² מתוך תוכנית הלימודים, עמ' 75.

הזמנה לתגובה אישית

במפגש הראשוני עם טקסט ספרותי מומלץ לשוחח על חוויות אישיות ועל רגשות שניעורו בתלמידים בעקבות הקריאה. חשוב להזמין את התלמידים לשתף את חבריהם או את מליאת הכיתה בחוויותם האישיות גם בהמשך, לאורך כל תהליך ההוראה. דרך זו נועדה לטפח בתלמידים גישה ייחודית לקריאת ספרות יפה, גישה המעודדת חיבור אישי לצד שיתוף ושיח ספרותי.³

הבנת היצירה

במהלך ההוראה תהיה התייחסות לרובד הגלוי של היצירה ולרובד הסמוי שלה, וכן לפרשנות ביקורתית של היצירה. תפקיד המורה הוא לאפשר לתלמידים "לגלות" בכוחות עצמם רבדים שונים ביצירה, ובמקביל לחשוף בפניהם את מה שלא גילו בעצמם.

אחד המאפיינים של עולם השיח הספרותי הוא כתיבה השוזרת יחד אמירה גלויה וסמויה, זכרים ברורים וחד-משמעיים וזכרים אחרים, הנתונים לפרשנותם של הקוראים. תהליך הטקסט הספרותי עם התלמידים מחייב לעיתים מעבר בין ממדי ההבנה השונים ושזירתם זה בזה, בהתאם לנושאים ולרעיונות העולים מן היצירה. לעיתים כדאי לעסוק בכל אחד מהרבדים בנפרד ולעיתים אין צורך להפריד ביניהם בעת ההוראה. לדוגמה: בעת העיסוק בנושא מסוים העולה מהיצירה - כגון התנהגותו של אחד הגיבורים במהלך אירוע מסוים - אפשר לעסוק בנושא ברובד הגלוי, להעמיק את הבנתו ברובד הסמוי ואף להרחיב את הרעיונות אגב ניתוח פרשני שיש לו תימוכין בטקסט ואגב חיפוש ההשתמעות האישית בעקבות הקריאה.

הזמנה לביטוי אישי בעקבות היצירה

כדי לפתח הבנה ספרותית ולהעמיק את המשמעות האישית חשוב לאפשר לתלמידים לבטא את העיבוד הרגשי והקוגניטיבי שלהם בעקבות הלמידה. יש מגוון רחב של דרכים המזמנות ביטוי כזה: דיון, כתיבה, קריאת יצירה נוספת, מבע אומנותי או כל דרך ביטוי אחרת המתאימה לתלמידים ולמורה. חשוב לזכור שככל סוג של אומנות גם הספרות יוצרת אצל כל קורא השתמעויות שונות. יש אפוא לאפשר לכל תלמיד ותלמידה את החיבור האישי והפרטי שיסייע להם לפתח גם את הזהות העצמית. "בקהיליית הקוראים, שבה כל קורא מתבקש לנמק ולבסס את פרשנותו, באות לידי ביטוי המשמעויות השונות שניתן להפיק מטקסט אחד".⁴ יחד עם זאת, על המורה לפקוח עין ולזהות מתוך התגובות האישיות של התלמידים את אלה החושפות אדישות כלפי סבל של הזולת, מחד גיסא, או את אלה החושפות רגישות המחייבת תשומת לב מיוחדת, מאידך גיסא.

³ להרחבה, ראו בעמ' 60-70 בתוכנית הלימודים.
⁴ ת"ל, עמ' 56.

מבוא

מטרות ההוראה

מטרת הדגם שלפנינו היא לחשוף מגוון של היבטי התייחסות במפגש עם הסיפור "איזהו גיבור" כדוגמה להוראה של יצירה ספרותית על פי השלבים והעקרונות המתוארים בדגם **שלבים במפגש עם יצירה ספרותית בכיתה**.

בדגם מוצעות פעילויות מגוונות להוראת היצירה, והמורה מוזמן לבחור בדרך המתאימה לו ולכיתתו.

מטרות ההוראה

- ✓ היכרות עם מאפייני הסיפור הקצר ועם מרכיביו
- ✓ זיהוי נושאים, רעיונות ומסרים ביצירה
- ✓ הבנת קשרים (סיבות ותוצאות) בין אירועים שונים בעלילה
- ✓ הבנת רכיבי לשון ייחודיים: ניבים, ביטויים מיוחדים ומילים נרדפות.

על היצירה

גיבור הסיפור, ר' אברהם גלנטי, חי בירושלים בתקופת שלטונו של הסולטן הטורקי. באותם ימים היה מצבם הכלכלי של היהודים רע, והיה גם מחסור גדול באוכל.

ר' אברהם נבחר לצאת בספינה לקושטא (טורקיה) כדי לאסוף תרומות מקהילת היהודים שם למען יהודי ירושלים. בהתקרב הספינה לקושטא התברר שהעיר נמצאת בסכנה ובבהלה. בגלל שני אריות המסתובבים חופשי בעיר לאחר שברחו מארמון המלך. רב החובל של הספינה מחליט לא להתקרב לחוף כדי לא לסכן את שלום הנוסעים.

ר' אברהם מבקש מרב החובל לקבל סירה כדי להגיע לחוף. לאחר הפצרות רבות הוא נענה. כאשר הרב מגיע לחוף, הוא מזהר על ידי החיילים לחזור על עקבותיו מפני האריות המסוכנים. אבל ר' אברהם אינו חושש כלל, וכאשר האריות מתקרבים אליו, הוא תופס אותם באוזניהם ומושך אותם לגן החיות.

אנשי המקום והסולטן צופים במחזה כלא מאמינים ובטוחים שמדובר במעשה כישוף, אולם ר' אברהם תולה את הדבר במידת הביטחון והאמונה בה' ובהתגברותו על היצר.

הסולטן מתפעל מאוד מדמותו של ר' אברהם, ומעניק לו סכום כסף נכבד עבור עניי ירושלים.

ניתוח היצירה למורה

מבנה הסיפור

הסיפור בנוי משני סיפורים הנקשרים זה אל זה באמצעות דמותו של ר' אברהם גלנטי. סיפור ראשון – הנסיעה באונייה לקושטא במטרה לגייס כספים עבור יהודי ירושלים הנתונים בצורת. הסיפור השני – סיפור השבתם המופלאה של שני אריות אשר ברחו מהכלוב שבארמון הסולטן בידי ר' אברהם גלנטי. לאות תודה הרב גלנטי זוכה בסכום כסף רב להצלת יהודי ירושלים.

לשון הסיפור עשירה, קולחת ומשובצת בביטויים עשירים, בניבים ובמילים נרדפות. הסיפור לכיד, ליניארי ובנוי על רצף הגיוני של סיבה ותוצאה.

אפשר לזהות בסיפור את **מאפייני הסיפור הקצר**: עלילה קצרה ומוקדת בתיאור השתלשלות אירועים הקשורים לדמות אחת (או לדמויות מספר), במבנה ידוע של התחלה, אמצע, שיא וסוף.

הסיפור בנוי במבנה הקלאסי של הסיפור הקצר, פירמידה ובראשה נקודת השיא. אלה השלבים במבנה: **האקספוזיציה:** הפתיחה לסיפור הקצר, הכוללת: רקע קצר על זמן ועל מקומה של ההתרחשות של העלילה, הצגת הדמויות ומאפייניהן המרכזיים שיבואו לידי ביטוי בעלילה.

הסיבוך/הקונפליקט: השלב העלילתי שבו מופר המצב המאוזן ששרר לפני שהסתבכה העלילה. הקונפליקט יכול להיות חיצוני (בין הדמויות) או פנימי (קונפליקט המתרחש בנפשו של הגיבור), והוא יוצר מתח בסיפור.

המפנה: השלב שבו התנועה העלילתית משנה את כיוונה. המפנה יכול להתרחש לפני השיא או אחריו, ולעתים הוא השיא עצמו.

השיא: המקום שבו הסיבוך מגיע לשיאו או המקום "המותח" ביותר בעלילה.

ההתרה: שלב המציג את פתרון הבעיה העלילתית שהעמיד הסיבוך.

הסיום: סוף היצירה וההתרחשות. אפשר להבחין באופני סיום שונים:

✓ **סיום פתוח:** שאינו מוסר את המידע על גורל הדמויות ועל פתרון בעיותיהן.

✓ **סיום סגור:** המוסר את כל המידע על גורל הדמויות ושל פתרון בעיותיהן.

בסיפור שלפנינו אפשר לזהות גם **מאפיינים של סיפורי צדיקים:** העלילה מתרחשת על רקע זמן ומקום ריאליים, ובמרכזה דמות מופת של צדיק גלוי או נסתר המשמש בהתנהגותו דגם להתנהגות נעלה. לעיתים מופיע יסוד על-טבעי (נס) שתפקידו לסייע לפתרון הבעיה ולהנחלת המגמה החינוכית של הסיפור, כמו תגובת האריות למראה הרב, בסיפור הנוכחי.

הסיפור מאפשר ללמוד על אורחות חייהם ועל הנהגותיהם של גדולי ישראל וכן ללמד מוסר השכל ולחנך להתנהגות על-פי הנורמה שהסיפור מציג.

סיפור זה מזמן עיסוק ביחסים בין בני האדם, בלקיחת אחריות של הפרט למען הצלת הכלל, באמונה בהשגחה העליונה, בדבקות במטרה, באמונה בניסים, בגדלותו הרוחנית של הצדיק, שליח ה' ובערבות הדדית (יהודי ישראל סומכים על נדבתם האדיבה של יהודי טורקיה).

באמצעות הסיפור אפשר להרחיב את הדיון גם לאקטואליה ולדון בנושאי ערבות הדדית בין קהילות, משפחות, ועזרה לזולת.

מהלך ההוראה

הכנה לקריאה

ניבוי בעקבות כותרת והעלאת ידע קודם הקשור לכותרת הם מיומנויות חשובות שיש צורך לקדם בעזרת תרגול.

חשוב להציג בפני התלמידים את חשיבות החיבור בין הניבוי והידע הקודם שלהם לגבי הנושא, הערכים המוצגים בעזרת הכותרת לבין התוכן שיפגשו במהלך הקריאה.

הפעילות יוצרת עניין לקראת הקריאה ומעצימה את הנס הבא לידי ביטוי במערכת היחסים בין הרב לאריות.

פתיחות אפשריות

לקראת המפגש עם היצירה חשוב לחבר בין הילדים ליצירה באופן שיעורר אותם לקריאה משמעותית, יכול המורה על פי שיקול דעתו לדלג על שלב זה ולהתחיל את ההוראה בקריאת היצירה.

מהלכי הוראה ופעילויות אפשריות:

1. המורה תבדוק עם התלמידים אם הם מכירים את המשנה בפרקי אבות פרק ד' משנה א': "איזהו גיבור", ותברר למה, לפי דעתם, המשנה רומזת. בעקבות העיסוק במשנה יתנהל בכיתה דיון מסביב לשאלות האלה: מהן הציפיות מקריאת כותרת הסיפור? בכותרת מוצג המושג "גיבור". היכן המושג פוגש אתכם? מהי בעיניכם גבורה? (אפשר לבקש מהתלמידים להביא דוגמה לגבורה מעולמם.) בשיחה יש לתת לגיטימציה לכל תשובה.

2. המורה תציג בני התלמידים תמונה של אריה ותשאל אותם מי היה ניגש "ללטף" את האריה ומה לדעתם יקרה למי שינסה לגעת באריה. בהמשך תציין המורה: בסיפור שנקרא עכשיו יהיה מפגש בין אדם לבין אריה ומעניין מה יתרחש במפגש זה.

מהאזנה לקריאה מוטעמת של היצירה מפי הקורא מיומן

קריאה מוטעמת של מבוגר מתווכת בין הילד ליצירה ומקלה על הבנתה. הקריאה מזמינה להקשיב ולהתרשם, מעוררת עניין ביצירה ומציעה פרשנות.

קריאת המורה משמשת כלי לקידום הבנת הנקרא ותומכת בתלמידים הפחות מיומנים בקריאה שכן המפגש הראשון שלהם עם היצירה מלווה בקריאת מבוגר מוטעמת ופרשנית, הנתמכת בקצב הקריאה ובהבעות הפנים של המורה.

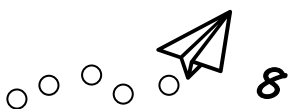
ביצירה שלפנינו המורה יכולה לבחור בין קריאת היצירה בשלמותה ובין קריאה מקוטעת, המאפשרת לתלמידים שיח ודיון אחרי כל חלק. למורה שתבחר לקרוא את הסיפור בחלקים נמליץ על החלוקה הזאת:

נקרא את האקספוזיציה (עד לפסקה הפותחת במילים "הספינה הפליגה")

לאחר קריאת חלק זה נחשוף, יחד עם התלמידים, את הרקע לעלילה, נזהה את הדמות הראשית, נציג את הבעיה הראשונה המוצגת בסיפור (הקושי הכלכלי והמחסור הרב) ונסביר את הביטויים "כסף את יצרו" ו"שליחות מצווה".

בהמשך תקרא המורה עד למילים "עם רדתו של ר' אברהם לחוף קבלו את פניו...". ותקיים דיון על התחושות של הקוראים כדי לפתח אצל התלמידים ציפיות באשר להמשך - כאשר הרב עומד על רצונו לרדת לחוף.

בסיום הקריאה אפשר להמליץ לתלמידים לקרוא בשנית (קריאה דמומה) את הסיפור השלם.

מורה המעוניינת לעסוק ברגשות הקוראים במהלך היצירה (ובכך להעצים את השיח הרגשי) יכולה לחלק לתלמידים "רגשונים" ולבקש מהם להציג בכל פסקה את ה"רגשון" המתאים לתחושתם. בדרך זו תאפשר המורה שיח על הרגשות העולים בקורא במהלך הקריאה ועל הסיבות לתחושות אלו.

הזמנה לביטוי אישי בעקבות היצירה

אם המורה בחרה לבקש מהתלמידים להציג במהלך הקריאה את ה"רגשונים" המתאימים לתחושתם, רצוי לנהל את השיח על ה"רגשונים" כעת. חשוב לשים לב שתלמידים שונים יכולים לבחור ב"רגשונים" שונים, ועל המורה לקבל כל רגש/ מחשבה של התלמידים.

מהלכי הוראה ופעילויות אפשריות

ההזמנה לחיבור האישי תאפשר לתלמידים להביע רגשות, מחשבות ושאלות ולהיזכר בהתנסות אישית דומה. לאחר הקריאה מומלץ למורה לקיים "שיחת חוויה" שבה התלמידים יחלקו מחשבות ורגשות בעקבות הקריאה. במהלך השיחה תאפשר המורה לתלמידים לשתף בחוויות האישיות שלהם, ללא ביקורת ושיפוטיות.

הבנת היצירה

אחד המאפיינים של עולם השיח הספרותי הוא כתיבה השוזרת יחדיו אמירה גלויה עם אמירה סמויה, זכרים ברורים הנאמרים במפורש עם זכרים הנתונים לפרשנות הקורא. לפיכך תהלוך הטקסט הספרותי עם התלמידים מחייב לעיתים מעבר בין ממדי ההבנה השונים ושזירתם זה בזה, בהתאם לנושאים ולרעיונות העולים מן היצירה.

להלן מפורטים מגוון מהלכי הוראה. רצוי שהמורה תבחר מבין מהלכי ההוראה את אלו המתאימים לצרכיה ולצורכי התלמידים. לא מומלץ להפעיל את כל מהלכי ההוראה בכיתה כדי לא להכביד על התלמידים ולפגוע בהנאתם מהסיפור.

הפעילות הראשונה מפנה את תשומת לבם של התלמידים למבנה הסיפור ולקשר בין חלקיו השונים (סיביות), וכן להבנה עמוקה יותר של הדמויות ושל כל העובר עליהן.

מיומנויות אלו חשובות להבנת הרצף העיליתי ולהשלמת הפערים בטקסט ספרותי, לשם הבנת הקשרים שאינם מפורשים

הפעילות השנייה מאפשרת, מחד גיסא, היכרות עם אחד ממאפייני "סיפור החסידים" – מעשייה שאפשר ללמוד ממנה כיצד לנהוג, ומאידך גיסא מחייבת את התלמיד להתבוננות פנימית ולבחירת דרכי ההתנהגות והתגובה המתאימות.

הפעילות מאפשרת שיח מסביב לסוגיה המעסיקה את התלמידים - האם האירועים המוצגים בסיפור "אמיתיים"? - ומחדדת את ההבנה לגבי תפקיד הספרות כמאפשרת שיח פנימי.

1. המורה תבקש מהתלמידים לחלק את הסיפור למערכות (תמונות, אירועים מרכזיים), לתת שם לכל מערכה, ולציין בכל אחת מהן מי הן הדמויות ומהי הבעיה-הסיבוך ומהו הפתרון. לאחר החלוקה אפשר לבקש מהתלמידים להמחזי את הסיפור בקבוצות שונות (כל קבוצה מציגה מערכה). כאשר יש לתת את הדעת לאפיונים המתאימים לכל דמות, כמו הקול, טון הדיבור, גובה הקול וקצב הדיבור. יש לשים לב לאפיון באמצעות תפקיד הדמות (רב, חייל טורקי, רב-חובל, מלח, מלך..).

2. המורה יכולה לחלק לתלמידים מידע על ר' אברהם גלנטי ולפתח בכיתה דיון על הדמות ועל מה שאפשר ללמוד ממעשייה כפי שהם מוצגים בסיפור. בהמשך המורה יכולה לבקש מהתלמידים לכתוב על תכונה/מעשה של הרב שהם היו רוצים לנכס לעצמם ולבקש מהם לנמק את בחירתם. אפשר לעורר בכיתה שיחה סביב שאלה זאת: האם אנו יכולים ללמוד כיצד לנהוג רק מדמויות "אמיתיות", או שגם דמויות ספרותיות מאפשרות לנו לחשוב על מעשינו ועל הבחירות הערכיות שאנו עושים?

על ר' אברהם גלנטי: הוא נולד ברומא שבאיטליה וחי לפני כ-450 שנים, במאה ה-16 למניינם (1560). היה בנו של ר' מנחם. מורו היה ר' משה קורדובירו (הרמ"ק), מגדולי המקובלים בצפת. שם משפחתו שונה מאנג'ל לגלאנטי על-ידי שרי המלוכה, אשר הכירו בעדינותו ובמידותיו הנעלות ועל כן כינוהו "גלאנטי וומו", שפירושו באיטלקית אדם בעל מידות יפות. בילדותו עלה עם משפחתו לארץ ישראל, התגורר בצפת ולמד את תורת הנסתר עם הרמ"ק. הוא התפרסם בענוותנותו ובחסידותו הרבה וכונה בתואר 'הקדוש'. הוא נפטר בשנת שמ"ח לערך. מספריו: "זכות אבות" על מסכת אבות, "ירח יקר" על הזוהר ו"קינת סתרים" על מגילת איכה.

3.

דמות המספר - המורה תשאל את התלמידים מי מספר את הסיפור. במהלך השיח בכיתה "יגלו" התלמידים שהמספר אינו משתתף בסיפור. המורה תסביר לתלמידים שזהו "מספר כל יודע", ותשאל אותם למה קוראים לו כך. (תשובה: מכיוון שהוא אינו אחד מן הגיבורים בסיפור, הוא יודע "הכול" ויכול לספר לנו על הרגשות ועל המחשבות של הדמויות). המורה תרחיב את הידע של התלמידים ותספר להם שיש עוד סוגי מספרים כמו מספר גיבור. לאחר הרחבת הידע יבחרו התלמידים אירוע אחד מהסיפור (אפשרות נוספת היא שהמורה תבחר אירוע אחד לכל הכיתה) ויספרו אותו (בעל-פה או בכתיבה) בגוף ראשון (מספר גיבור).

4.

המורה תבקש מהתלמידים לאתר בטקסט את המשפט "אם חיך יקרים – חזור מיד אל הספינה". לאחר שהתלמידים יאתרו את המשפט ויסמנו אותו, תשאל המורה אותם מי אמר את המשפט ולמי וכיצד הם ידעו שזהו דיבור ישיר (דיבור ישיר מצוין במירכאות). המורה תציג את סימן המירכאות ותבקש מהתלמידים לסמן אותן בטקסט. במליאה יתקיים שיח על המקומות שבהם סומנו המירכאות ויגלו שיש בטקסט שלושה מקומות שמתנהל בהם דו-שיח, התלמידים יתבקשו לאתר מי השתתף בדו-שיח, מה הייתה מטרתו ומה היו תוצאותיו (לשכנע, לידע וכדומה). ניתן לארגן את המידע בעזרת הטבלה:

דו שיח מס' 1	דו שיח מס' 2	דו שיח מס' 3	
			המשתתפים:
			מטרת הדו שיח:
			תוצאות הדו שיח:

משוחחים על הסיבה שבה בחרו לשבץ שיח בתוך הסיפור ומה מטרתו.

העיסוק בדמות המספר מרחיב את ה"הבנה הספרותית" של התלמידים ומאפשר להם לפתח מודעות לבחירות של הכותב כאשר הוא בוחר בסוג המספר, כאמצעי ספרותי.

הפניית תשומת הלב של התלמידים לשימוש בשיח כגורם היוצר מתח ועניין בסיפור מחזקת את ההבנה הספרותית.

הפניית תשומת לבם לכך שבכל דו-שיח יש רק שני משתתפים מעודדת הבנה של אחד מיחוקי אולריק** - חוק הדו-שיח: חוק זה נובע מהצורך להשפיע על המאזין. כיוון שהמטרה היא לרתק את השומעים לסיפור המעשה, לשתפם בעלילה ולפתח בהם תחושת מעורבות במתרחש והרגשת הזדהות עם הדמויות, המספר משנה את קולו ומשחק את תפקידי שתי הדמויות הפועלות.

ידעו שהמשמעות המילולית של המילים בביטוי שונה פעמים רבות מהמשמעות של הצירוף. המורה תסביר את הביטויים על ידי פירוקם למילים בודדות והסבר הצירוף, ותדגיש שלעיתים הצירוף משנה את המשמעות המקורית של המילים.

5. בסיפור ביטויים המעשירים את שפת התלמידים.

- ✓ בכי רע
- ✓ ירדו מנכסיהם
- ✓ שם פעמיו
- ✓ ארז את מטלטליו
- ✓ נחוש בדעתו

כל מורה תבחר את אלו המתאימים לכיתתה ותסביר אותם. רצוי לא לבחור יותר משלושה ביטויים.

הזמנה לביטוי אישי בעקבות היצירה

מהלכי הוראה

כתיבת "יומן המסע" מאפשרת את סיפור העלילה (ואת שחזור האירועים) מנקודת המבט של מספר גיבור.

פעילות זו מחדדת את הבנת תפקידו של המספר בסיפור ומאפשרת לתלמידים להביא לידי ביטוי את מחשבותיהם ואת רגשותיהם לגבי העלילה.

כדי לפתח הבנה ספרותית ולהעמיק את המשמעות האישית, חשוב לאפשר לתלמידים לבטא את העיבוד הרגשי והקוגניטיבי שלהם ליצירה באמצעות דיון, כתיבה, קריאת יצירה נוספת, מבע אומנותי, או כל דרך ביטוי אחרת המתאימה לתלמידים ולמורה. המורה תציע לתלמידים לכתוב את " יומן המסע" של רב החובל.